

Odnos Hrvatskog sokola i Katoličke crkve

POJAVOM OMLADINSKE KATOLIČKE GIMNASTIČKE ORGANIZACIJE ORAO HRVATSKI SU SOKOLI DOBILI KONKURENCIJU. BUDUĆI DA SU OBA DRUŠTVA BILA OKRENUTA MLADEŽI, PRIRODNO JE DA SE IZMEĐU NJIH POJAVIO ANTAGONIZAM. U PRVOM REDU PRILIKOM VJERSKIH SVEČANOSTI ORLOVI SU ISTISNULI SOKOLE. UNATOČ ZALAGANJU CRKVE, ORLOVI NIKAD NISU UGROZILI POPULARNOST SOKOLA I NIKAD NISU DOSEGLI BROJNOST I ZNAČENJE HRVATSKOG SOKOLSTVA

Piše **Zlatko Virc**

Sokolski pokret nastao je u Češkoj 1862. godine. Prema zamisli osnivača Miroslava Tyrša, uz njegovanje tjelovježbe i športa, sokolstvo se trebalo brinuti o odgoju mladeži, "da poštuje slobodu mišljenja", slijedi napredne misli i bori se "protiv teokracije srednjega vijeka". Sokolstvo je promicalo ideju panslavizma i domoljublja. Jačanje građanskog sloja i njegovog kapitala te snažna germanizacija i mađarizacija u to vrijeme stvorili su uvjete za osnivanje sokolskih organizacija. One su se proširile cijelom Austro-Ugarskom monarhijom i drugim slavenskim zemljama. Prvo sokolsko društvo u Hrvatskoj osnovano je u Zagrebu 1874. godine. Nakon osnivanja brojnih hrvatskih sokolskih organizacija u Sušaku je 1904. godine utemeljen Hrvatski sokolski savez.

Nije bilo nikakvih razmirica

Bilo je uobičajeno da sokolska društva sudjeluju na javnim vjerskim svečanostima u sredinama gdje su katolici bili u većini. Sokolska su društva pozivala svećenike na posvećenja zastava, a u organiziranju sokolskog dana, posvećenog pogibiji Zrinskog i Frankopana, bila je obvezna misa zadušnica. Svećenici su često služili mise za hrvatske sokole i u drugim prigodama. Crkva je bila svjesna da su hrvatski sokoli naklonjeni vjeri. Zbog takvog stava svećenici su često bili podupirući članovi sokolskih organizacija, a sudjelovali su i u radu njihovih odbora. Sve do kraja I. svjetskog rata, između hrvatske sokolske organizacije i Katoličke crkve nije bilo nikakvih razmirica, iako u pravilima sokolskih organizacija nikad nije isticano bilo kakvo vjersko usmjerenje članova.

Neprilike u novoj državi

U novoosnovanoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca u Novom Sadu je 28. lipnja 1919. utemeljen Sokolski savez Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca koji je 1920. nazvan Jugoslavenski sokolski savez.

Svi su dotadašnji sokolski savezi ukinuti, a cjelokupno je članstvo udruženo u Jugoslavenski sokolski savez. U tom novom, ujedinjenom sokolskom savezu Srbi su preuzeli vlast, iako je njihovo sokolstvo imalo kraću tradiciju, a društva daleko manje članova od hrvatskih. U novonastaloj situaciji hrvatski su se sokoli osjećali prikraćeno jer nisu mogli djelovati u nacionalnom duhu, pa su pokrenuli inicijativu za obnovu Hrvatskog sokolskog saveza. Međutim, trebalo je oprezno postupati da bi se izbjegli nepoželjni postupci vlasti. U vrijeme kada se trebalo izboriti za ravnopravan položaj u novoosnovanoj sokolskoj organizaciji nove države, dodatno su se zakomplicirali odnosi s Katoličkom crkvom. Mariborska rezolucija Jugoslavenskog sokolskog saveza iz 1920. godine poručila je da vjera nema što tražiti u sokolskim organizacijama. Na to je brzo reagirala hrvatska Katolička crkva.

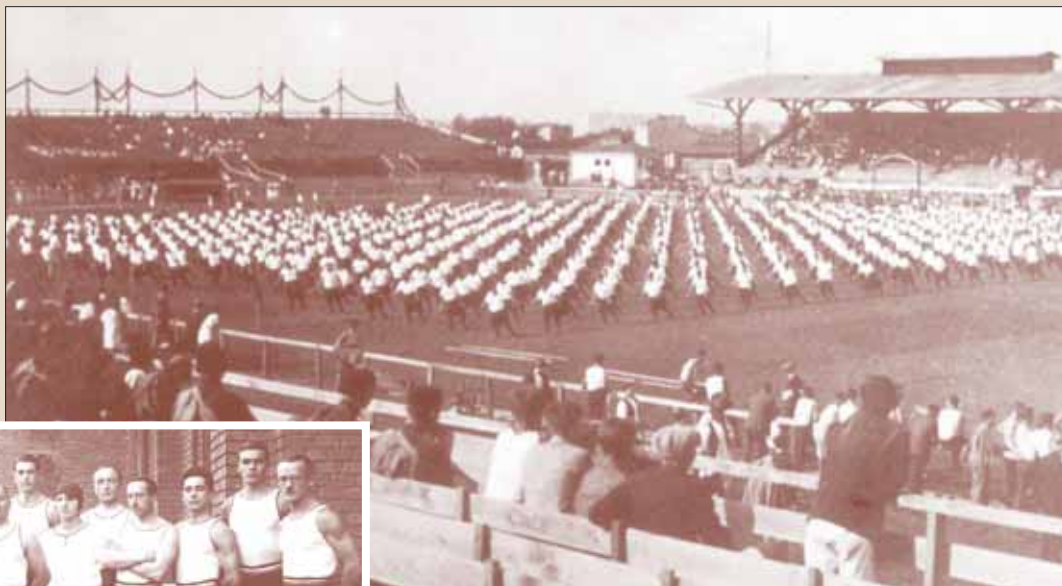
Hrvatski sokoli i vjera

Članstvo u organizaciji hrvatski sokoli nisu uvjetovali nacionalnim porijeklom ili vjerskom pripadnošću. Međutim, u njihovim je redovima bilo malo članova koji nisu bili naklonjeni Katoličkoj crkvi. U novonastaloj situaciji oni su dobili priliku da progovore. Središnji odbor Hrvatskog sokola je, raspravljajući o odnosu s Crkvom, 1921. godine odlučio da ne potencira sukob i da po svaku cijenu zadrži prijašnje dobre odnose. Međutim, u *Katoličkom listu* i dalje se pisalo o postupcima sokolske organizacije usmjerenim protiv Crkve. Biskupi su u svojoj poslanici upućenoj vjernicima 1921. godine prosvjedovali protiv Mariborske rezolucije. Taj je prijedor ponajprije bio upućen Jugoslavenskom sokolskom savezu, ali i hrvatskom sokolstvu. Vodstvo hrvatske sokolske organizacije nije podržavalo politiku Jugoslavenskog sokolskog saveza, ali se o tome nije javno izjašnjavala. Crkva je željela potaknuti Hrvatski sokol da se odlučnije suprotstavi novom kursu.

Posveta zastave Hrvatskog sokola ispred Umjetničkog paviljona povodom I. hrvatskog svesokolskog sleta 1906. godine

Proba za nastup na III. hrvatskom svesokolskom sletu na igralištu *Građanskog* 1925. godine

Prednjački zbor na balkonu Sokolane neposredno prije raspuštanja Hrvatskog sokola 1929. godine

podržavali hrvatske sokole. No bilo je svećenika koji su Kraljevinu SHS doživljavali kao ostvarenje Strossmayerove ideje i koji nisu bili naklonjeni hrvatskom sokolstvu. Bilo je otkazivanja suradnje i podvaljivanja, ali sve to nije bitno pomutilo odnose između Katoličke crkve i hrvatskog sokolstva.

Osnivanje Hrvatskog sokolskog saveza

Jugoslavenski sokolski savez je na skupštini u Osijeku 1921. godine ublažio svoj stav, no i dalje je tinjalo nepovjerenje prema tadašnjem sokolstvu i to se odrazilo na priljev novih članova. U razdoblju od 1920. do 1922. godine vodila se žestoka rasprava o obnovi rada Hrvatskog sokolskog saveza. U tom nastojanju hrvatsko je sokolstvo tražilo potporu i od hrvatskih političkih stranaka. Hrvatska seljačka stranka prepoznala je značenje sokolstva i podržala je tu ideju. To je pripomoglo da se Hrvatski sokolski savez obnovi 28. svibnja 1922. godine i tako raskinu veze s Jugoslavenskim sokolskim savezom. Utjecaj Hrvatske seljačke stranke i dalje je bio prisutan i to je se odrazilo na porast broja članova Hrvatskog sokola. Hrvatsko je sokolstvo 1924. imalo 60 društava koja su djelovala u tri župe. Može se pretpostaviti da je hrvatsko sokolstvo tada imalo 20.000 članova. To je bila samo trećina prijašnjeg članstva, ali je i to bila impresivna brojka.

Osnivanje Orlova i sukobi

Pojavom omladinske katoličke gimnastičke organizacije Orao hrvatski su sokoli dobili konkurenciju. Budući da su oba društva bila okrenuta mladeži, prirodno je da se između njih pojavio antagonizam. Sukob je tinjao, javnih suprotstavljanja nije bilo, a na terenu te dvije organizacije nisu surađivale. Ovisno o odnosu snaga iskazivana je veća ili manja nesnošljivost. U prvom redu prilikom vjerskih svečanosti orlovi su istisnuli sokole. Unatoč zalaganju Crkve, orlovi nikad nisu ugrozili popularnost sokola i nikad nisu dosegli brojnost i značenje hrvatskog sokolstva. Tijekom 1924. došlo je do žestoke polemike između sokola dr. Ante Oršanića i *Katoličkog lista*. Oršanić je očito iznosio osobno mišljenje, jer službeno glasilo *Hrvatski sokol* i Hrvatska seljačka stranka nisu podržali njegove ideje. Polemika je završena jer je Oršanić "nestao" iz redova hrvatskog sokolstva. Međutim, nesnošljivost između hrvatskog sokolstva i orlovstva se nastavila. U manjim sredinama, gdje nije bilo uvjeta za djelovanje orlova, svećenici su u pravilu

Proslava tisućljeća hrvatskog kraljevstva

U to vrijeme Hrvatski sokolski savez nastojao je biti primljen u Slavenski sokolski savez. Tome su se protivili Česi, koji nisu podržavali izdvajanje Hrvatskog sokolskog saveza. U tome treba tražiti razlog više zbog kojeg HSS nije prema Oršaniću nastupio otvoreno. Stranka se bojala da joj se ne predbaci kako u odnosu prema Crkvi ne poštuje stavove češkog sokolstva. Iduća 1925. bila je godina proslave tisućite godišnjice hrvatskog kraljevstva. Nastojalo se da se oko brojnih proslava okupi što više ljudi radi ostvarenja ideje o hrvatskoj samostalnosti. Bilo je nekoliko središnjih proslava. U tim svečanostima hrvatsko je sokolstvo imalo važnu ulogu te je u brojnim mjestima bilo organizator proslava. Sletovi su snažno utjecali na popularizaciju tjelovježbe i športske gimnastike. Zahvaljujući tim događanjima Hrvatski sokol učvrstio je svoju poziciju u društvu, a porastao je i broj članova.

Hrvatsko je sokolstvo prestalo s radom 1929. godine, ukazom kralja Aleksandra, kada su ukinute sve organizacije s nacionalnim nazivima. Zadnja izvanredna skupština Hrvatskog sokolskog saveza održana je 15. prosinca 1929., kada je jednoglasno zaključeno da se ne pristupi Sokolu Kraljevine Jugoslavije i da se sva društva Hrvatskog sokola raspuste. Rezimirajući rad Hrvatskog sokola nedvojbeno je da je ta tjelovježbena organizacija u tim teškim vremenima učinila neizmerno mnogo na unaprjeđivanju i očuvanju hrvatskog kulturnog i nacionalnog identiteta.

Literatura

1. Bučar, F. (1925). *Povijest Hrvatskog sokola - Matice u Zagrebu od 1874. - 1885.* Zagreb: Naklada Hrvatskog sokola Wilsonovog.
2. Radan, Ž. (1966). *Franjo Bučar i gimnastički i sportski pokret u Hrvatskoj.* Zagreb: Savezna komisija za fizičku kulturu.
3. Radan, Ž. (1984). *Razvoj sokolskog gimnastičkog pokreta u Zagrebu i Hrvatskoj.* *Povijest sporta* 60 (15), 138 - 148.